

сей А.А. Магія і мантіка у народному календарі східнороманського населення Буковини. – Чернівці: Тов. Друк-Арт, 2008. – 320 с.: 16 іл.; 7. Спатару Г.И. Драма популярэ молдовеняскэ (Антологіе). – Кишинэу: Штиинца, 1976. – 237 с.; 8. Тайлор Э.Б. Первобытная культура. – М.: Политиздат, 1989; 9. Филип Ю. Примиць «Кэлуцул»? – Театру популяр.

Кишинэу: Литература артистикэ, 1983. – 156 п.; 10. Abutnăriței P., Abutnăriței I. Monografia comunei Poiana Stampei. – Botoșani: Axa, 2006. – 345 p.; 11. Adăscăliței V., Cireș L. «Mocănașii», datină-spectacol, în Moldova // Revista de etnografie și folclor. – Т. 15. – N. 4. – București, 1970, p. 323-333; 12. Adăscăliței V. Jocul cerbului în Moldova // Revista de etnografie și folclor. – Т. 13. – N. 15. – București, 1963, p. 421-452; 13. Bernea E. „buhaiul» la Fundu-Moldovei – Bucovina» // Revista de etnografie și folclor. – Т. 12. – N. 4. – București, 1967, p. 309-319; 14. Bodnărescu L. Câteva datini de Crăciun și Anul Nou la români // Cernăuți, 1943: Editura Mitropolitul Silvestru. – 34 p.; 15. Cossaris V.N. Dărmănești. Mărturii ale trecutului. – Suceava, 1993. – 80 p.; 16. Diaconu V. Etnografie și folclor pe Suha Bucovineană. Obiceiuri și credințe / Diaconu V. – Iași: Unirea, 2002. – 490 p.; 17. Găinaru E. C. Monografia comunei Burdujeni plasa Bosancea, județul Suceava. Cu o hartă și 16 fotografii. – București, 1936. – 130 p.; 18. Istoria teatrului în România. Vol. I. De la începuturi până la 1848 / Sub îngr. Lui G. Oprescu. – București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1965; 19. Pamfile T. Sărbătorile la români. Studiu etnografic / Ediție și introducere de I. Datcu. – București: Saeculum, 2005. – 431 p.; 20. Piersic I. Corlata, un sat din Bucovina. – Suceava: Mușatinii, 2005. – 113 p.; 21. Popa V. G. Folclor din «Țara de Sus» – Folclor din Moldova IV / Ediție îngrijită și postfață de M. Ungureanu. – București: Minerva, 1983. – 877 p.; 22. Sărbători și obiceiuri. Răspunsurile la chestionarele Atlasului Etnografic Român. Moldova. – București: Editura enciclopedică, 2004. – Т. IV. – 440 d.; 23. Teatrul popular / Alc., art. într. și comentariile de G. Spătaru și Iu. Filip. Chișinău: Știința, 1981. – 273 p.; 24. Udișteanu D. Udeștii de pe Suceava: cercetare istorică. – Suceava: Mușatinii, 2005. – 249 p.; 25. Vulcănescu R. Măștile populare. – București: Editura științifică, 1970. – 346 p.

УДК 39

Наталія ПЕТРОВА

**ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ
В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ
(ДОСВІД РОБОТИ ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА)**

Стаття присвячена аналізу досвіду роботи Одеського національного університету імені І.І. Мечникова у справі залучення молоді до діяльності фольклорно-етнографічного колективу «Джерело» з метою популяризації та збереження традиційної культури регіону.

Ключові слова: Одещина, «Джерело», традиційна культура, фольклорно-етнографічний колектив.

Наталія ПЕТРОВА

**ПРОБЛЕМЫ СОХРАНЕНИЯ ТРАДИЦИЙ
В ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ СРЕДЕ
(ОПЫТ РАБОТЫ ОДЕССКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО
УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ И.И. МЕЧНИКОВА)**

Статья посвящена анализу работы Одесского национального университета имени И.И. Мечникова в вопросах приобщения молодежи к деятельности фольклорно-этнографического коллектива «Джерело» с целью популяризации и сохранения традиционной культуры региона.

Ключевые слова: Одессина, «Джерело», традиционная культура, фольклорно-этнографический коллектив.

Natalia PETROVA

**ON THE PROBLEM OF PERSERVING TRADITIONS
IN POLICULTURAL SURROUNDING
(BASED ON THE WORKS OF MECHNIKOV
NATIONAL UNIVERSITY (ODESA))**

Article is devoted the analysis of work of the Odessa I.I. Mechnikov National University in business of familiarising of youth to activity of folklorno-ethnographic collective «Джерело» for the purpose of popularisation and preservation of traditional culture of region.

Keywords: Odessa region, «Dzherelo», traditional culture, folklorno-ethnographic collective.

Проблеми збереження традицій на сучасному етапі розвитку суспільства набувають особливої актуальності, зокрема в умовах глобалізованого середовища міста, куди постійно відбувається приток сільської молоді, носіїв різних етнічних традицій. Одним із завдань для успішного вирішення цієї проблеми ми вважаємо формування народознавчої (фольклорно-етнографічної) компетентності молодого покоління, яка є важливим фактором для передачі та збереження традицій. Важливу роль в цьому процесі мають відігравати навчальні заклади, оскільки носії традиційної культури відриваються від свого середовища, їдуть в місто на навчання і саме в цей час є велика ймовірність втрати певної частини традицій у пам'яті та суспільній практиці, тому саме навчальні заклади мають налагодити систему роботи у галузі формування етнографічної компетентності студентів.

На історичному факультеті Одеського національного університету імені І.І. Мечникова проблемі формування фольклорно-етнографічної компетентності молоді приділяється особлива увага. За останні майже десять років ведеться пошук оптимальних форм роботи, змісту заходів

що проводяться. Перевага надається насамперед тим формам роботи, які дають реальний результат за порівняно короткий час. Для організації виховання та формування компетентності студентської молоді в галузі фольклорно-етнографічних знань максимально використовується специфіка фахового кваліфікаційного профілю факультету. Організація і проведення виховної роботи здійснюється з залученням конкретних програм, проєктів, які передбачають виконання реальних завдань і дають можливість з'ясування їх впливу на формування морально-етичних якостей, національної свідомості тощо. Використовуються різноманітні форми роботи: діяльність студентських фольклорно-етнографічних колективів, організація та проведення обласних народознавчих конкурсів для учнівської молоді, тощо.

Один із таких проєктів з 2000 року реалізується на історичному факультеті. Його суть у тому, що він здійснюється на основі українознавчої тематики, зокрема української традиційної обрядовості як невід'ємного компонента навчального процесу, передбачає залучення широкого кола студентів як учасників і виконавців, дозволяє використовувати різноманітні форми дослідницької роботи, реалізації знань і здібностей студентів. Слід зазначити, що досвід роботи у цій царині вже певною мірою пройшов апробацію, був представлений науковому загалу, про що свідчить низка робіт аналітичного характеру про діяльність факультету та її наслідки [1; 5; 6; 7; 8].

Реалізація проєкту формування фольклорно-етнографічної компетентності молоді здійснюється за трьома напрямками: науковому, науково-практичному, культурно-просвітницькому [1; 6].

Науковий напрямок передбачає, перш за все, ознайомлення з науковою спадщиною про традиційну культуру українців, і, що важливо, одеського регіону. Отриманні знання студенти використовують при написанні курсових, а в подальшому й дипломних та конкурсних робіт. Одним з важливих завдань є з'ясування наявності, умов та форм функціонування української традиційної культури в Одесі в період її активного заселення і ранніх етапів розвитку, а також на сучасному етапі. Проблема набуває особливої актуальності з огляду на таку особливість міста як багатоетнічність, адже етнічний склад Одеси формувався із українців, росіян, євреїв, іноземних переселенців, що й відобразилось у міській культурі. Питання про домінуючий компонент у формуванні міської культури Одеси не втратило своєї актуальності. Тому його потрібно вивчати і проводити подальші дослідження.

На перший погляд це не має прямого відношення до проблеми збереження традицій, виховання етнічної й національної свідомості зокрема, однак виховний зміст у ньому закладено, адже дослідження проблем, пов'язаних з розвитком культури українців на Півдні України і в Одесі зокрема засвідчує поширене і тривале функціонування української традиції, дає можливість зрозуміти природу чинників насамперед ідеологіч-

ного і адміністративного характеру, що впливали на етнокультурний розвиток. Тому вивчення наукової спадщини істориків і народознавців дожовтневого періоду в галузі етнографічного українознавства формує уявлення про наявний реальний потенціал українського чинника у формуванні етнокультурної специфіки Півдня України, що сприятиме спростуванню тверджень про занепад, а то й відсутність української традиції в багатостічному середовищі Півдня.

За науково-практичним напрямком переважно під час проходження етнографічної практики студентами накопичується емпіричний матеріал, відбувається ознайомлення з традиційною культурою українців в умовах її функціонування. Важливим є той факт, що студенти займаються реконструкцією традиційних обрядів й підготовкою до їх демонстрації. Для цього у 2000 році на історичному факультеті ОНУ за ініціативи В'ячеслава Григоровича Кушніра було створено фольклорно-етнографічний колектив, який згодом отримав назву «Джерело». Учасниками колективу можуть стати будь-які студенти факультету, за власним бажанням, тривалість їхнього перебування у складі колективу може бути від 1 до 5 років. Слід зазначити, що деякі, навіть після закінчення факультету продовжують брати участь у виступах колективу, частіше всього у традиційних новорічних заходах. За 10 років діяльності студентського колективу масмо певні позитивні наслідки у сфері популяризації та збереження традиційної культури в умовах сучасного міста, зокрема в Одесі.

За роки етнографічних досліджень, розпочатих факультетом з 1993 року, накопичено чимало фактичного матеріалу, сформовано банк даних, якими можуть користуватися як науковці, так і працівники культурно-освітніх закладів, студенти гуманітарних факультетів, учні шкіл.

На основі зібраних матеріалів проводиться реконструкція обрядів, відтворюються втрачені елементи обрядової практики. Третій напрямок особливо важливий у виховній роботі, адже йдеться про пропаганду знань про народну культуру, особливо серед студентської і шкільної молоді, оскільки народна культура – основа формування національної свідомості. Популяризація народної культури українців проводиться учасниками фольклорно-етнографічного колективу «Джерело» за декількома напрямками. Пріоритетами в діяльності є реконструкція (у вигляді сценічних постанов) родинних та календарних свят, наприклад весілля, а також практична демонстрація обрядів під час святкування того чи іншого календарного свята. Студенти факультету відтворюють на сцені традиційні родинні свята, як правило це весілля, сценарій якого складений на основі зібраних в українських селах Одещини матеріалів. За час існування колективом здійснено постанови: «Українські вечорниці», «Андріївські вечорниці», двох варіантів весілля українців Одещини: «Кодимське весілля» (за матеріалами північних районів області, які відносяться до Південно-Східного Поділля) та «Українське традиційне весілля» (за матеріалами польових етнографічних досліджень півдня Одещини), таким чином про-

демонстровано у сценічному варіанті варіативність традиційної обрядовості українців нашого регіону. Іноді глядачам пропонують перегляд окремих обрядодій, які є складовими традиційних обрядів (Запросини, Дівич-вечір, Чоботи, інші).

На основі накопиченого емпіричного матеріалу відтворено і підготовлено до показу для широкого загалу низку календарних обрядів («Три празники», «Колодій», «Андрія», «Веснянки»). Щороку, за наслідками етнографічних експедицій, сценарії доповнюються новими, невідомими раніше матеріалами.

Починаючи з 2000 року, щорічно, 13 січня гурт проводить в місті традиційні новорічні заходи-привітання в основі яких реконструйовані обряди українців Одещини «Маланка» та «Коза». Ці заходи є помітною подією коли студенти відвідують школи, гімназії, державні установи, телебачення, що є ефективною формою популяризації народної спадщини. На прохання Одеської обласної адміністрації колектив «Джерело» неодноразово приймав участь в організації та проведенні загальнооміських свят (Різдво, Маланка, Масляна); організації та проведенні в Одеській області Форуму міжнародної благодійної організації «Світ родини» (5 листопада 2005 року) для дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

З нагоди Дня Святого Миколая та в новорічні свята проводяться святкові концерти для дітей в дитячому реабілітаційному центрі санаторія «Хаджибей», а також для дітей з багатодітних та малозабезпечених сімей за участі громадських організацій та Одеського обласного Центру української культури.

Вперше в Одесі з 2007 року розпочато проведення 1 квітня свята «Сорочинський ярмарок», «Чорноморський ярмарок», з нагоди дня народження М.В. Гоголя.

Спільно з студентами-іноземцями, які проходять навчання на підготовчому відділенні ОНУ імені І.І. Мечникова проведено низку концертів «На перехресті культур», присвячених Міжнародному дню студентів, традиційних новорічних концертів для студентів-іноземців.

З 2005 року започатковано проведення гастрольно-профорієнтаційних турів студентського фольклорно-етнографічного колективу «Джерело» в районі Одеської області. Головною метою є ознайомлення учнів випускних класів шкіл райцентрів та деяких населених пунктів з традиційною культурою українців Одещини, а також з спеціалізацією та спеціальністю «етнологія». Підготовлено та проведено концерти-вистави, до Дня українського козацтва в смт Комінтерновс, Дня села Калинівка (2006, 2007, 2008 роки), святковий концерт з нагоди вручення премій імені В.І. Вернадського (жовтень 2006 року) [3]. Великого значення для збереження традицій мало проведення фестивалю-конкурсу «Народний костюм: з надією на ренесанс» (19 листопада 2006 року) в Одеському академічному українському музично-драматичному театрі ім.В.Василька за участі

управління культури і туризму ОДА, Одеського обласного центру української культури, Інтелектуального форуму.

Започатковано проведення фестивалю національних педагогічних культур народів Одещини, загальношкільних виховних заходів фольклорно-етнографічного спрямування в рамках проходження студентами педагогічної практики. Підготовлено та проведено фестиваль народної творчості «Моя квітуча Україна» за участі фольклорних колективів шкіл області (серпень 2006 року). В 2007 році започатковано проведення щорічного Обласного конкурсу «Обряди мого села» серед учнів шкіл області спільно з Інтелектуальним форумом.

Для Одеси та регіону актуальними у справі збереження традицій були проведені виставки «Петриківський розпис», «Палітра Бессарабії», семінари «Зрима пісня», майстер-класи з писанкарства. Зустрічі з народними майстрами з інших регіонів України.

Слід зазначити, що діяльність колективу вийшла за межі Одеси та області, завдяки підтримки Ректора ОНУ імені І.І. Мечникова та спонсорів колектив «Джерело» неодноразово брав участь у фестивалях та форумах різного рівня. В серпні 2006 року при сприянні Генерального консулу республіки Румунія в Одесі Черасели Ніколаш колектив прийняв участь у I Міжнародному фольклорному фестивалі у м.Галац (Румунія), де отримав приз глядацьких симпатій [2; 3].

Унікальний досвід роботи у справі популяризації традиційної культури окремого регіону України (Одещини) через діяльність студентського колективу було продемонстровано на театральних конкурсах в м.Києві. Фольклорно-етнографічна театральна студія «Джерело» двічі ставали лауреатами (II місце) театрального конкурсу Всеукраїнського фестивалю дітей та молоді «Шевченко в моєму серці» (2005, 2006), учасниками та переможцями у номінації «Збереження народних традицій» VI, VII, VIII Всеукраїнських фестивалів студентської творчості «Весняна хвиля» (2006, 2007, 2008, 2009 рр.), учасниками переможцями номінації «Збереження народного фольклору» у фестивалях «Барви осені» (2007, 2008, 2009 рр.) на базі Європейського університету у м.Києві. Учасники проведення Гала-концертів в «Українському Домі».

Багаторічна діяльність колективу під керівництвом викладачів дала позитивні наслідки у тому плані, що за цей час можна спостерігати зміни у ставленні до діяльності колективу, зокрема з боку телерадіокомпаній, які не можна назвати проукраїнськими. Так, низка прямих ефірів на радіо та телебаченні до тих чи інших календарних свят стала поштовхом для створення низки передач з циклу «Джерела» (ГЛАС) присвячених українським веснянкам, весняному обрядовому комплексу болгар с.Виноградіне Болградського р-ну Одеської області, весільному обряду українців Південно-Східного Поділля, святу «Трифон Зарзан» у болгар села Нові Трояни Болградського р-ну, передачі «Царська професія» про збереження ковальства в умовах сучасного міста, передачі про ткацтво

українців Балтщини та Кодимщини на Одещині. Ці проекти стали реальністю завдяки розумінню унікальності традиційної культури та необхідності її збереження та популяризації співробітниками одеських мас-медіа, зокрема, режиссером Діаною Шумейко.

На телебаченні пройшла серія репортажів про колектив «Джерело» та його участь у фестивалях та конкурсах, про молодіжні розваги та вожиття в зимових святах. Низку передач проведено у прямому ефірі на радіо «ГЛАС» на теми: «Новорічні свята», «Масляна», «Рідні та заюжені свята».

Визнанням роботи студентів у галузі формування фольклорно-етнографічної компетентності є щорічні зустрічі ректора Одеського національного університету імені І.І. Мечникова академіка В.А. Сминтини з учасниками фольклорно-етнографічної студії «Джерело». Найкращі нагороджуються грамотами, подяками, цінними подарунками, стипендіями.

Досвід роботи, накопичений за попередні роки, дав можливість факультету стати ініціатором та організатором проведення круглого столу «Роль традиційної культури у формуванні національної ідентичності» (7 червня 2006 р.), м.Одеса; Круглого столу «Українсько-румунське Придунав'я – спільна історико-культурна спадщина» з Генеральним Консульством Румунії в м.Одеса в Генеральному консульстві Румунії (28 листопада 2008 року).

Досвід роботи на нашому факультеті не є ідеальним, але в певній мірі він є унікальним і наші колеги з інших міст та університетів ним зацікавились, зокрема він був представлений у вигляді доповідей на Міжнародних науково-теоретичних конференціях (м.Івано-Франківськ, 2006 р.; м.Одеса, 2006 р., м.Київ, 2009 р.)

Студентський етнографічно-фольклорний колектив «Джерело» виконує ще одну важливу функцію – надає маловідому, а головне – об'єктивну інформацію про обрядовість українців саме нашого регіону, що дозволяє культурно-освітнім закладам Одещини організувати відповідні заходи на основі місцевих матеріалів.

Крім популяризації української традиційної культури, здійснюється практично-експериментальна робота суть якої полягає в організації системи заходів щодо роз'яснення духовних цінностей, закладених в традиційній спадщині українців, так і в дослідженні ефективності проведеної роботи. Для цього проведено анкетування 140 студентів 2, 3 курсів історичного факультету ОНУ та 100 курсантів Одеського інституту сухопутних військ.

Результати анкетування засвідчили зростаючий інтерес молоді до традиційної культури, усвідомлення її важливої ролі у вихованні морально-етичних цінностей. Більшість респондентів вважають, що дотримання обрядів та звичаїв під час весілля сприяє вихованню морально-етичних цінностей.

Ефективність виховання за даним проектом визначена за результатами анкетування, проведеного О.Ю. Косміною в чотирьох регіонах України серед студентів вищих навчальних закладів міст Києва, Львова, Одеси і Харкова [4]. На питання про роль і місце традиційної культури українців в сучасній обрядовості найбільший відсоток дали одеські студенти 2/3 яких складала молодь історичного факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Варто відзначити, що одеські студенти, по відношенню до опитаних в інших регіонах, надали найбільший відсоток стверджувальних відповідей саме з питань етнографічної галузі знань, тоді як у визначенні інших символів української національної культури (крім Т.Г. Шевченка) одесити поступилися іншим регіонам.

Накопичений за попередні роки досвід дозволяє узагальнити досвід діяльності у наступних її видах: робота з дітьми-сиротами, інвалідами, популяризація традиційної культури серед підростаючого покоління; робота в галузі популяризації та відродження заходів українознавчого спрямування в місті Одеса; просвітницька робота в галузі українознавства з іноземцями; гастролюючо-профорієнтаційна діяльність; проведення конкурсів та фестивалів народознавчого спрямування для шкільної молоді; співпраця з обласним центром позашкільної освіти з ВНЗ міста та України; участь в міжнародних фестивалях та конкурсах; визнання діяльності громадськими організаціями, засобами масової інформації.

Репрезентований досвід діяльності студентського колективу у справі формування фольклорно-етнографічної компетентності у сфері організації і проведення унікальних, специфічних форм роботи серед студентської молоді м.Одеси з використанням елементів традиційної культури з метою збереження традицій в полікультурному середовищі видається ефективним і доцільним щодо впровадження в освітніх закладах. Це актуалізується у зв'язку з нагальною потребою формування громадянських та професійних якостей історика, педагога, культури студентів як майбутньої інтелектуальної еліти українського суспільства.

Джерела та література: 1. Горчакова О.А., Кушнір В.Г., Петрова Н.О. Виховний потенціал етнопедагогічного досвіду у формуванні морально-етичних цінностей сучасної молоді: гендерний аспект // Науковий вісник Південно-Українського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського (збірник наукових праць). Спеціальний випуск «Інтеграція гендерного підходу в сучасну науку і освіту: результати та перспективи». – Одеса: ПДПУ ім.К.Д.Ушинського, 2005. – С.229-233. 2. Гусева Елена «Душой исполненный полет»: от классического фольклора до фолк-модерна.//ДНК: информационно-аналитический журнал. – № 4(19). – 2006. – С.82-84. 3. «Кладовая» интеллектуальных ресурсов // ДНК: информационно-аналитический журнал. – № 20 (5). – 2006. – С.74-77. 4. Косміна О.Ю. Елементи традиційної культури як етнічні символи сьогодення (за результатами анкетування) // Записки історичного факультету. – Одеса,

2005. – Вип.16. – С.66-72. 5. Кушнір В.Г., Петрова Н.О. Традиційна культура українців у системі виховання міської молоді // Етнокультурні процеси в українському урбанізованому середовищі ХХ століття. Збірник науково-теоретичних статей. Вип. 2. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. – С.40-44. 6. Кушнір В.Г., Петрова Н.О. Українознавчий компонент у вихованні студентів історичного факультету // Формування патріотизму, моральності, культури, здорового способу життя у студентської молоді: Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції, 24-25 травня 2006 р., м.Одеса: Астропринт, 2006. – С.11-14. 7. Петрова Н.О. Виховання національно-свідомої молоді у вищому навчальному закладі // Інтелекція і влада. Матеріали Четвертої Всеукраїнської наукової конференції. 20-21 березня 2006 року, м.Одеса: Астропринт, 2006. – С.149-157. 8. Петрова Н.О. З досвіду роботи студентів у справі збереження української традиційної культури на Одещині // Етнічна історія народів Європи. Збірник наукових праць. – Вип.23. – Київ: УНІСЕРВ, 2007. – С.51-55.